

**SOFIJA
NALETILIĆ
PENAVUŠA**

Rođena je 6. siječnja 1913. u Mokrom pokraj Širokog Brjega. Djetinjstvo je provela u roditeljskoj kući Penavić, djevojaštvo kod starije sestre u Brotnju radeći težačke poslove. Opismenila se u desetoj godini učeći od starijih sestara i od oca. Plela je i vezla, u čemu je iskazivala osebnost. God. 1932. udala se za Marijana Naletilića u obližnje Oklaje i rodila šestero djece. Udovicom je ostala 1942. Kipove je počela raditi u svojoj 64. godini. Načinila ih je preko 7000. Dosad je imala 20 samostalnih i približno isto toliko skupnih izložbi. Posmrtno je dobila Grand Prix, INSITA '94. u Bratislavi. Preminula je u Oklajima 22. lipnja 1994.

Nakladnik: Franjevački muzej i galerija Široki Brijeg
Za nakladnika: fra Ivan Marić
Predgovor: Tomislav Čavar
Oblikovanje i priprema kataloga: Josip Mijić
Tisak: Sutton print, Široki Brijeg
Godina: 2023.
Naklada: 150 primjeraka

+387 (0)39 702 922
franjevacka.galerija@gmail.com
<https://fmg-sb.com>
<https://www.facebook.com/FGSB1990>
<https://www.instagram.com/franjevackimuzejigalerijasb/>

9. 11. – 5. 12. 2023.

**Otvorenje:
9. 11. 2023. u 19 sati**

fmg
FRANJEVAČKI
MUZEJ I GALERIJA
ŠIROKI BRJEG

SOFIJA NALETILIĆ PENAVUŠA

Iz fundusa Franjevačkog muzeja i galerije Široki Brijeg

„Utkano u iskonu“

Povodom stotinu i desete obljetnice rođenja Sofije Naletilić Penavuše, Franjevački muzej i galerija izlažu trideset četiri skulpture iz vlastitog fundusa, želeći još jednom skrenuti pozornost na važnost Penavušinog likovnog stvaralaštva. Penavuša je do danas najnagrađivanija širokobriješka umjetnica i umjetnica s najvećom međunarodnom reputacijom koja potječe iz ovih krajeva. Umjetnost Babe Penavuše je od neprocjenjive važnosti za Zapadnu Hercegovinu, ali i za hrvatsku likovnu kulturu uopće. Njezin likovni izraz prepoznat je na globalnoj razini, budući da je izlagala u inozemstvu i dobila eminentne nagrade i priznanja. Postavlja se pitanje kako je samouka kiparica iz Širokog Brijega, bez likovne edukacije i bilo kakve druge formalne naobrazbe, mogla ostvariti globalni uspjeh u kontekstu naivne skulpture? Svijet u kojem je odrastala samouka umjetnica Sofija Naletilić Penavuša je svijet u kojem su mogli preživjeti samo snažni ljudi, tvrđi od kamena na kojem su „nikli“. To je vrijeme gladi, ratova, nepravdi i potpunog patrijarhata u Zapadnoj Hercegovini. U razdoblju djetinjstva okružena je narodnim običajima koji su živjeli u simbiozni s kršćanstvom i ispreplitali se s poganskom tradicijom starih Slavena i Ilira kroz tradicijske priče, mitove i legende. Penavušu okružuju, Ilirske gomile, grudine, reljefi na stećcima, ornamenti na narodnim nošnjama, rutama i izravna komunikacija s prirodom. U takvom okruženju stvara se Sofijin likovni svijet i razvijaju svjetonazori. Snažna uživljenost u Bibliju, Sveto pismo i prirodu na način kako ju je doživlja-

vao sv. Franjo, bit će temeljni za nastanak njezinog likovnog izraza. Čitava paleta emocija i različitih oblika nakupljali su se godinama u njezinoj podsvijesti i u jednom trenutku, uslijed teške emocionalne situacije u kojoj se našla zbog gubitka sina, sve svoje potisnute osjećaje usmjerila je u drvene skulpture i počela se svakodnevno baviti umjetnošću. Penavuša počinje stvarati skulpture iz unutarnje potrebe, tražeći izlaz u umjetnosti, zbog svega toga njezina umjetnost nije mogla biti ništa drugo nego umjetnost snažnih, ekspresivnih formi i boja prožetih iskonskom mistikom i religioznošću hercegovačkog kraja. Ekspresionisti s početka dvadesetog stoljeća su se pokušali vratiti u taj svijet izvornog, ljudskog stvaralaštva pomoću raznih intelektualnih studija i boravaka u muzejima domorodačke umjetnosti, ne bi li dosegli ono izvorno u izrazu. Penavuša je to uspjela prirodno, slijedeći svoj instinkt, njezino stvaralaštvo nije bilo opterećeno ranijim stilovima i zbog toga je mogla direktno doći do izvornosti. Penavuša svoje oblike posuđuje u prirodi budući da skulpture radi od drva, nekada u volumenima skulpture ostavlja dominantnim karakter komada drva od koje je skulptura napravljena, a drugi put kiparskim intervencijama obrađuje skulpturu u željenu formu, brišući sami karakter drva i kroz sažete forme postiže snažne ekspresionističke dojmove. Pored definiranja forme Penavuši je od presudnog značaja bojanje skulptura čime im daje konačan pečat i dodatno naglašava njihov snažni karakter i volumene. Najčešće obrađuje teme iz Biblije, franjevce, životinje, narodne junake i sportaše, dakle sve ono što je bilo dijelom njezinog života. Fratre prikazuje skromno,

pripijenih ruku uz tijelo, zbijenih valjkastih formi. Fratri poput dorskih stupova nose breme našeg naroda, skrušeni, u molitvi i meditaciji, a pod utjecajem romanike dobivaju spiritualne vrijednosti. Krista prikazuje kao prijatelja ljudi s hipertrofiranom rukom koja je sposobna zagrliti cijeli svijet. U skulpturama životinja ostavlja karakter drva i animalnu snagu životinje povezuje sa animizmom i svjetonazorom da je sve u prirodi živo. Najčešće teme su joj ptice i kornjače, ali bavi se i ostatkom bestijarija poput medvjeda i divljih svinja. Pojedini prikazi, sova odjevena u odijelo i kornjača koja nosi ptice na oklopu, imaju nadrealne karakteristike i graniče sa snoviđenjima i fantastičnim. Priče o vilama i neobjašnjivim fenomenima iz prirode dodatno su razvijali bujnu maštu ljudi toga doba. Lokalne tradicije i svoje osobne religijske doživljaje Penavuša je na izniman način utkala u svoja djela. Zbog svega toga, kao zalog za budućnost, naša zajednica treba postati svjesna važnosti djela Sofije Naletilić Penavuše, izučavati njezin lik i djelo na satima likovne kulture, na likovnim studijima i studijima povijesti umjetnosti, te izgraditi Muzejsku institucija za čuvanje njezinih djela, kako bi u njezinoj umjetnosti budući naraštaji mogli tražiti nadahnuće i izučavati hercegovački izvorni likovni identitet. Onima koji su imali čast poznavati Babu Penavušu, ostaje slika stabilne Žene, poput stećka, snažnog hercegovačkog, katoličkog karaktera, dostojanstvene u svojoj klesarskoj pozi, mirnog i staloženog izraza lica, spremne na šalu i pošalicu.

Tomislav Ćavar

